

Göteborg, 1997. március 27.

Kedves Éva!

Emlékszem, 1990 nyarán a tãngagãrdei¹ tãboron kissé felháborodottan, kissé keserűen megjegyezted: még Doina Cornea is, akinek kritikus időkben magad is annyit segítettél, ellenzi a kolozsvári magyar egyetem visszaállítását.

Megváltoztak az idők. (Vajon az emberek is?) Doina Cornea tudomásom szerint ma már nem ellenzi annyira a magyar egyetem gondolatát. Magad viszont eleve barkácsolt torzszülöttnek, szellemi gettónak nyilvánítod, és a két- vagy többnyelvű egyetem mellett foglalsz állást.

Szeretném érteni a dolgot: mi az, ami ily nagyon megváltozott?

Oly nagylelkű a mai román rendszer, és oly nagy a stabilitása, hogy most már jövőnket biztosítottnak tudva elfeledhetjük: nem is olyan régen a kétnyelvűvé vált egyetemből lett – minden kezdeti ígéret és fogadkozás ellenére – nagyon is hamar egy lényegében tiszta román intézmény? Érvénytelenné vált mára az a tapasztalás, hogy a kétnyelvűsítés mindig a kisebbségi intézmény elsorvasztására való törekvés álcázó hadművelete volt, hogy az önállóság felszámolása mindig a teljes kiszolgáltatottságot és az anyanyelviség sorsának megpecsételését jelentette?

Hibáztattuk hajdan – lényegében joggal – az erdélyi magyarok kommunista vezetőit, akik a második világháború után kiszolgálták a rendszert. El kell azonban ismerni valamit: létrehoztak egy olyan kisebbségi kulturális intézményrendszert, amit az ezt követő idők román politikájának kemény munkájába (és idejébe) került lefaragni. Nélkülük valószínűleg Te sem tanítottál volna mindmáig magyarul a kolozsvári egyetemen, mert ennyi sem maradt volna, ha kevesebbről indul a leépítés. Mert minden, ami egyszer létrejött, jogi előzmény és hivatkozási alap - bizonyos mértékig még egy nem jogállamban is.

El fog jönni az idő, amikor a mai fellélegzés után² új támadások indulnak (feltehetőleg nem a mai kormány alatt) az erdélyi magyar kulturális intézmények felszámolására. A hagyományok ismeretében bízhatunk abban, hogy a román politika mindig meg fogja találni e célra a korhoz és a körülményekhez illő eszközöket és ideológiát. Egy különálló egyetemet nehezebb lesz megszüntetni, mint valamely tagozatot. Ezt szerintem mindenkinek számításba kell vennie, ha felelősen szól hozzá a kérdéshez.

A saját önálló intézmények hiánya következtében alig van Erdélyben a magyarok között értő művelője a különböző tudományágaknak, az egyetem hiánya miatt adja sok szülő gyermekeit román iskolába, és ugyancsak ez a helyzet készít sokakat ma is kivándorlásra. A szükségképpen bizonytalanabb státusú magyar egyetemi tagozat - különösen perspektivikusan - kétes erejű áfium az említett és más hasonló problémákra.

Teljesen homályos számomra, hogy egy leendő magyar egyetem miért lenne *szükségszerűen* szellemi gettó? Munkahelyi problémák kapcsán találkoztam itt Göteborgban egyszer egy finnországi svédvel, aki a turkui (ãboi) svéd nyelvű egyetemen tanult. Egyáltalán

¹ A Stockholmi Magyar Ökumenikus Önképzőkör nyári tãborának helyszíne. 1990 nyarán Cseke Péter és felesége, Cs. Gyimesi Éva a kör vendégei voltak.

² 1997-ben az RMDSZ (a Romániai Magyar Demokrata Szövetség) először lépett be a kormánykoalícióba Victor Ciorbea miniszterelnöksége idején.

nem tűnt sem provinciálisnak, sem sajátosságaiba bezárkózónak, pedig nagyon is tudatában volt annak, hogy ő svéd. Vagy csak mi, magyarok vagyunk oly primitív köldöknézők és torzulásra hajlamosak, hogy meg kell menteni bennünket egy önálló egyetemtől? Vajon miért a román irányítás a biztosítéka annak, hogy színvonalasan műveljünk tudományokat? Egyébként képtelen vagyok elképzelni, hogyan zárkozhat be "nyelvi-nemzeti sajátosságaiba" az, aki például biológiát tanulna (vagy akár tanítana) ezen az egyetemen.

Sajnos az erdélyi magyarság ma csak azért lélegezhet fel, mert pillanatnyi helyzetét a rá nehezedő tegnapi nyomással vetheti össze. Nagyon elvesztette volna önvédelmi ösztönét, ha úgy hinné, hogy a liberális románság nem kívánja eltűnését, beolvadását éppúgy, mint bármely más elődje századunkban. Csak türelmesebb, és az eszközei mások.

Jelenleg hasonló helyzet adódott, mint a második világháború után: mi segítettünk uralomra egy hatalmi csoportosulást, és az hajlandó ezért valamit fizetni. (Töredékét sem kaphatjuk annak, amit akkor kaptunk.) Amikor már nem lesz szükség ránk (vagy *rátok* - nehogy valaki megsértődjön, mert én innen magam közétek sorolom), akkor jönnek majd a jóhiszeműek számára az újabb csalódások.

Rosshiszeműségemet bizonyítandó, lehet most Európára mutogatni. Hiszen a liberális Románia oda igyekszik (ezt tenné a nem liberális is, csak ennek gyorsabban sikerülhet), és akkor - ha majd a Nagy Amerika (az új Európába vágyók jó részének ő a példaképe) hozzánk is elérkezik - a kisebbségek biztosítottak láthatják jogaikat. Pedig Románia a belépés után kap majd igazán szabad kezét: csak Franciaország példáját kell követnie, melynek sikeres nemzetiségi politikája következtében már nemcsak a baszkok, bretonok, hanem például a tahiti bennszülöttek jelentős része sem ismeri saját eredeti anyanyelvét.

Már gondoltam arra, Éva, milyen hasznos lenne, ha néhány évig Nyugaton élnél (persze nem vendégprofesszorként, vagyis előkelő – és kívülálló – idegenként), hogy megismerhesd az itteni liberalizmust. Az *élő nyugati liberalizmust*, nem csupán a diktatúrákkal vagy diktatórikus tendenciákkal szembeszegezett képzeletbeli mását.

Szeretném, ha választ kapnék kérdéseimre, hogy megértselek.

Pétert ölelem; szeretettel üdvözöllek

Karcsi

(Tóth Károly Antal, Göteborg)

(Megjegyzés: Noha – még erdélyi koromból – régi ismerősök voltunk, ez a válasz nélkül maradt levél volt utolsó kapcsolatfelvételem Cs. Gyimesi Évával. Házassága felbomlott, ő maga pedig egy mind szélsőségesebb liberális felfogás felé sodródott, melynek elszabadult örült tánca közben megszállottjai saját és közösségük emberi értékeit maguk örölik fel. Éva levonta az utolsó következtetéseket is, és – mint mondják: egy kövekkel tömött hátizsákkal – az egyik kolozsvári hídról beugrott a Kis-Szamosba.

T. K. A.)